

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput CXL. Cooperantes negativè, videlicet mutus, non obstans, non
manifestans, ad restitutionem non tenentur, nisi dum proximi damnum
non impediut, dum absque notabili suo periculo, vel damno, ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

de obligat. ex delicto, & cap. *nuper* de sent. excomm. aliisque juribus relatis à Covarruvia in reg. *peccatum* p. 2. §. 12. n. 1. consulens solum dicitur obligatus, dum constat fuisse causam sine qua non.

Respondeo argumentum istud esse ab autoritate negata: quamvis enim ibi sanctus Doctor dicat consulentem teneri, quando *aliàs injusta ablatio commissã non fuisset*, non dicit tunc solum teneri, vel aliàs non teneri. Imò 2. 2. q. 62. a. 7. ad hoc ut teneatur, solum requirit quòd ex vi consilii ipsius injusta acceptio fuerit subsecuta, quòd esse potest, etiamsi absque consilio ipsius adhuc subsecuta fuisset.

§ 333 Similiter jura citata non dicunt, quòd consulens in foro conscientie ad restitutionem non teneatur, quando damnum aliàs illatum fuisset; sed solum quòd non teneatur ad pœnam furti in foro externo.

§ 334 Objicies 2°. licet mandatum, consilium, &c. tunc sit causa actionis quã injuriôsã; non est causa illius quã damnôsã: eò quòd dominus rei supponatur damnum equidem aliunde passurus.

Respondeo, sicut mandatum, consilium, &c. esse non definit causa actionis quã injuriôsã, ex eo quòd dominus supponatur injuriam equidem aliunde passurus; ita nec esse definit causa actionis quã damnôsã, &c.

§ 335 Objicies 3°. ad damnum nihil refert, quòd ex vi istius vel illius actionis sequatur, vel quòd inferatur à Petro vel à Paulo: hoc enim domini parum interest, dum equidem ipse damnificatur.

Respondeo, licet hoc nihil referat ad damnum, refert tamen ad causam habentem respondere de damno; prout de eo respondere habet, quisquis suã vel actione, vel cooperatione, verè realiter influxit in damnum. Unde à restitutione non ideò excusatur Titius, quòd eodem tempore & loco equidem furaturus erat Cajus, ut omnes fatentur.

§ 336 Collige 1°. quòd ad dignoscendum, an cooperator sit causa efficax damni, respiciendum non sit ad hanc negativam, an sine ipso damnum illatum non fuisset; sed ad affirmativam istam, an cooperatio ipsius physice vel moraliter influxerit in actionem damnificativam, sive an actio damnificativa physice vel moraliter procedat ex vi cooperationis ipsius. Causa namque efficax non est causa sine qua non, nec definitur solet per negationem, sed per affirmationem, hoc vel simili modo: Causa efficax est illa, quæ per suam actionem influit esse in aliud, sive per cujus actionem effectus physice vel moraliter accipit esse. Ad quòd necesse non est quòd effectus sine ipsa non acciperet esse: quandoquidem ejusdem effectus plures esse queant causæ totales, diversis saltem instantibus; imò idem actus

virtutis vel vitii, simul elici queant ex duobus motivis totalibus, prout docent Suarez, & alii passim.

Accedit quòd eo ipso, omnique alio practico, quispiam esse intelligitur causa efficax alicujus effectus, quo effectus iste intelligitur habere esse ex vi actionis, vel cooperationis ipsius. Igitur eo ipso, omnique alio practico, quis intelligitur esse causa efficax damni, quo actio damnificativa intelligitur esse ex vi ipsius.

Collige 2°. quòd sicut ad hoc ut cooperator esse censeatur causa efficax damni quoad substantiam, necesse non est quòd sit causa sine qua non illius quoad substantiam; ita ut sit causa efficax damni quoad modum, necesse non est quòd sit causa sine qua non illius quoad modum. Est enim par ratio. Quamvis igitur executor absque tua vel etiam simili cooperatione, eodem modo, si ve æquè citò, & æquè animosè homicidium vel furtum executus fuisset; si tamen cooperatione tuã, v. g. mandato, vel consilio verè motus fuerit ad damnum tali modo inferendum, mandatum tuum, vel consilium verè est causa efficax damni, etiam quoad modum.

Collige 3°. quòd dum aliqui sic ad damnificandum cooperantur, ut cooperatio ipsorum, v. g. mandatum, vel consilium, hic & nunc nullo modo moveat executores, ad nihil teneantur: quia nullo modo sunt causa efficax damni. Quòd si eorum cooperatio moveat ad partem damni, non ad totum; tenentur ad partem, non ad totum. Quia sunt causa efficax partis, non totius. Si denique nec moveant ad partem damni quoad substantiam, nec ad totum; moveant tamen ad aliquem modum, aut circumstantiam damni, v. g. ut citius, vel atrocius fiat; tenentur quantum damnificato interest, damnum tam citò, vel tam atrociter, &c. non esse illatum: unusquisque enim tenetur pro ratione damni efficaciter illati. Ergo si circumstantia damni est damnosa proximo, quisquis causa est efficax istius circumstantie damnosæ.

CAPUT CXL.

Cooperantes negativè, videlicet mutus, non obstant, non manifestans, ad restitutionem non tenentur, nisi dum proximo damnum non impediunt, dum absque notabili suo periculo, vel damno, impedire possunt, & ad id ex justitia tenentur, non ex sola charitate.

Ita Navarrus c. 17. n. 18. & Doctores ¹³⁴⁴ communiter, contra Cajetanum verbo *restitutio* cap. 1. n. 7. dicentem, regulariter quidem solos eos teneri, quibus ex officio incumbit loqui, obstarè, vel manifestare; urgente tamen necessitate, teneri omnes, qui possunt absque suo damno & periculo, in

eoque exemplificantem, qui sciens furem invasurum domum alterius, furtumque secuturum, nisi praesignificet, & furtum non secuturum, si praesignificet, bonum istud officium praestare negligit, licet absque ullo periculo suo vel damno praestare possit. Talis (inquit) si non praesignificet, reus est furti; sicut reus esset homicidii, si pari modo sciret homicidium secuturum, & posset illud impedire, monendo proximum ut sibi caveat, monere equidem non curaret. Unde tenetur ad restitutionem. 1°. quia est causa damni, actionisque injusta.

2°. quia Alexander III. cap. *sicut dignum* de homicidio dicit, quod *qui potuit hominem liberare a morte, & non liberavit, eum occidit.* Et infra: *Non caret serupulo societatis occultae, qui manifesto facinori desinit obviare.*

3°. quia Innocentius III. cap. *quantis* de sent. excom. declarat excommunicatos, qui non obstant injicientibus manus violentas in Clericos, eò quod *facientes & consentientes pari poena plectendos. Catholica condempnat auctoritas: eos vero delinquentibus favere interpretatur, qui, cum possint, manifesto facinori desinunt obviare.*

1341 Verum assertio nostra probatur ex doctrina Sanctorum. Siquidem S. Thomas q. 62. a. 7. ad 3. dicit, quod *non semper ille qui non manifestat latronem, tenetur ad restitutionem; aut qui non reprehendit; sed solum quando incumbit alicui ex officio: sicut Principibus terrae, quibus ex hoc non multum imminet periculum. Propter hoc enim potestate publicæ potuntur, ut sint iustitiae custodes.* Et sanctus Bernardinus Senensis serm. 34. in Domin. 4. Quadragesimae. *Siquis ex officio suo tenetur a damno alterum defendere, non tantum si ex malitia, verum etiam si ex notabili negligentia, vel incuria, aut imperitia, officio suo notabiliter indedita, contingit illum damnificari, cui sic tenetur totum illud damnum restituere obligatur. Si tamen ad hominis officium non spectat, & malis, seu aliorum damnis, cum possit, non obstat, licet mortaliter peccet (quia non diligit proximum sicut seipsum) non tamen satisfacere obligatur. Insuper quamvis ad hominis officium pertineat obviare; si tamen obviatio vergeret ad Reipublicam malum, seu ex hoc evidens propria persona periculum immineret; tunc non obvians nec satisfacere tenetur, nec insuper hoc peccaret, si obviare in corde paratus esset.*

1342 Tria itaque, juxta doctrinam Sanctorum, requiruntur ad hoc ut mutus, non obstitans, non manifestans, ad damni restitutionem teneatur. 1°. quod proximi damnum impedire possint absque notabili suo periculo vel damno. 2°. quod ad id teneantur ex officio, ad eòque ex iustitia: quia solius iustitiae violatio obligat ad restitutionem. 3°. quod id nihilominus negligant. Et tales contra iustitiam peccare, ad eòque ad restitutionem teneri, S. Bernardinus Senensis probat ex can. *facientis* distinct. 86. ubi Joannes VIII.

post Gregorium Magnum l. 7. Registri epist. 114. distinct. 2. dicit: *Facientis culpam procul dubio habet; qui quod potest corrigere, negligit emendare. Scriptum quippe est: non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, participes iudicantur. . . . Et negligere, cum possis deturbare perverfos, nihil aliud est quam fovere. Nec caret serupulo confessionis occulta, qui manifesto facinori desinit obviare.*

1343 Probatur & ratione: quia ex iustitia obligatus ad impediendum proximi damnum, si non impediatur, cum possit, est causa injusta damni, suo modo efficax: utpote quod non eveniret, si impediret, dum impedire potest & debet. Quisquis verò est causa injusta efficax damni, tenetur de damno. Porro damnum proximi ex iustitia impedire tenentur, non solum qui ad hoc tenentur ex officio, ut Principes & Magistratus, Duces belli, alique Officiales, ad impedienda maleficia constituti; sed & quicumque ad id tenentur ex contractu, vel quasi contractu, ut Tutores & Curatores respectu pupillorum & minorum; custodes pecorum, vinearum, sylvarum, vectigalium; economi & famuli, respectu rerum sibi commissarum; &c.

1344 Hinc S. Bernardinus Senensis loco citato sequentia suggerit exempla eorum, qui ex iustitia tenentur aliorum damna impedire, & non impediendo tenentur ad restitutionem, v. g. (inquit) *qui ex assumpto officio tueri tenentur pupillos & viduas. Huiusmodi etiam sunt domini, qui cum redditus dominis habeant, ex officio tenentur subditos suos tueri. Stipendiarii etiam, qui ex officio obligantur defendere eos, a quibus in bello iusto stipendium habent. Medici etiam corporum & animarum, & maxime Confessores ignari & negligentes, qui scilicet ex officio, non ex sola charitate, confessiones excipiunt. Notarii, qui nesciunt tradere Instrumenta: unde multi perdunt iura sua. Iudices, & Assessores, qui ex ignorantia, vel incuria injustas proferunt sententias. Procuratores, & Advocati, qui ex eisdem causis amittunt causas iustas. Atque (ex officio) consilia dantes his etiam possunt annumerari. Insuper nauta, & architectores, & consimiles omnes.*

1345 Tales, inquam, si ex eorum imperitia, vel negligentia quidam damnificantur, satisfacere debent. Cujus ratio est triplex. Prima, quia ex iustitia tenentur talia praecavere. Secunda, quia unusquisque (ex iustitia) tenetur sufficienter scire, & exequi diligenter artem, quam proficitur; maxime quando vergit in periculum alterius error sui. Tertia, quia eorum imperitia, & negligentia habent quandam efficacem casualitatem damnificationis illorum, juxta modum quo privatio est causa privationis. Quod etiam talis ignorantia seu negligentia non excuset, patet extrav. de injur. & damno dato cap. *si culpa.* Et l. q. r. *quidquid.*

347 *Id etiam verum est de custodibus . . . si videant fieri damnum, & non reclamant, potissime quando de tali custodia mercedem habent, de suo proprio satisfacere obligantur. Et si à damnificatore aliquid acceperunt, debent pauperibus dispensare. Idem per omnia descendendum est de his, qui ex officio positi sunt ad custodiam vinearum, atque possessionum, & ista officia injuste agunt, non accusando damnificantes, & non obviando malis, & proximorum damnis. Et hoc quando homini de injuria constat, & obviare potest, & sibi ex officio competere & incumbit. . . . Tales, inquam, non obviantes, in solidum restituere obligantur.*

348 *Insuper est notandum, quòd si quis Dux multos stipendarios habet, ad restitutionem tenetur de omni damno, quòd inferunt injuste subditi sui, si obviare potest, & non facit. Et, secundum Scotum, cum quis requisitus in judicio, ut sententialiter res furto sublata, vel aliter injuste detenta, possit restitui domino suo, & tamen veritatem dicendo non imminet sibi periculum status, seu persone sue: talis, inquam, non manifestando, omne damnum, quòd inde sequitur, laeso satisfacere obligatur.*

Ex his patet, quòd negans in judicio testimonium perhibere in alterius detrimentum, ei ad restitutionem recepti damni obligatus est. Hactenus S. Bernardinus Senensis.

349 *Et certè quòd à Judice legitime citatus ad testimonium ferendum, ab eoque legitime interrogatus, ex justitia testimonium reddere tenetur veritati, ad impediendum proximi damnum, colligitur ex L. si quando Cod. de testibus, totoque titulo de testibus cogendis, ubi habetur ad id à Judice poenalis mandatis cogi posse, & pro foro conscientiae docere videtur S. Thomas q. 70. a. 1. cum ait: Dum requiritur testimonium alicujus subditi auctoritate Superioris, cui in his que ad justitiam pertinent, obedire tenetur, non est dubium, quin teneatur testimonium ferre in his, in quibus secundum ordinem juris, testimonium ab eo exigitur.*

350 *Quoad custodes sylvarum, vectigalium, &c. quaeritur, an non solum teneantur restituere damnum illatum à defraudantibus vectigalia, lignantibus, &c. sed & ad restituendas multas, ad quas solvendas compellerentur, si à custodibus denuntiarentur? Sylvester, Navarrus, Lessius, Malderus, & cum ipsis Sylvius q. 62. a. 7. existimant non teneri ad restituendas multas. Quia non tenentur eos denunciare ad hoc ut dominus habeat multas, sed solum ut non patiatur damnum in vectigalium defraudatione, lignatione, &c. Oppositum tamen probabiliter docet Bonae-Spei disp. 18. n. 47. tum quia officii ipsorum est, non solum cavere damna illa, sed & periculum eorum, alias frequenter futurorum. Quod non cavetur, nisi per multam, multandorumque denuntiationem. Cujus denuntiationis defectus merito reputatur damnum quoddam emer-*

gens. Tum quia alias sequeretur, Judicem non teneri ad restitutionem multae, dum absque rationabili causa, reum ad eam non condemnat.

Quaeritur etiam de famulis domesticis, quibus commissa non est specialis cura rei vel loci, an teneantur de damno, ab aliis confervis domesticis illato, dum illud non impediunt, cum possent? Doctrina satis communis est quòd non: tamen enim hoc ipso quo domestici fiunt, ex officio domum teneantur custodire, & ab extraneorum injuriis defendere, eaque ratione omnes famuli domestici censentur custodes domus domini, respective ad extraneos; ideoque teneantur de damno ab ipsis illato, si non impediunt, cum possunt, uti docent Navarrus l. 3. Confil. c. 1. n. 224. Lessius c. 13. dub. 10. Lugo disp. 29. sect. 3. contra Azorium, & Bonacinam; respective tamen ad domesticos solus ille censetur custos, cui res, vel domus, v. g. clavis caveae specialiter commissa est.

Cæterum dum famulus extra domum committatur dominum, ex justitia tenetur impedire furem, quem videt furripientem domino bursam. Quia famuli tunc ex officio sunt velut custodes, defensoresque dominorum suorum. Ita Cardinalis de Lugo, & cum ipso Diana p. 11. tr. 6. resol. 6.

Quaeritur denique, an iii, qui ex justitia non tenentur injustum proximi damnum impedire, sed ex sola charitate, possint absque injustitia, restitutionisque obligatione, latroni promittere quòd non impediunt? Affirmat Lugo, addens non teneri de damno, quamvis à latrone pecuniam accepissent, ut clamore, auxilio, &c. non impedirent, cum possent. Sed contra est quòd tales jam non merè negative se habeant; sed in effectu sint causa positive concurrens ad injustam damnificationem: dum enim promissione, imò solo verbo vel nutu, aut alio signo, malefactori significant se tacituros, vel non auxiliarios, per hoc malefactoris animum excitant, aut firmiter ad nocendum, qui alioqui nocere autus non fuisset. Ergo tenentur ad restitutionem. Ita doctissimus Author Supplementi Neesen tr. 3. de injur. &c. q. 1. in fine dubii 4.

Superest ut aliquid dicamus ad argumenta n. 1340. allegata pro opinione Cajetani. Ad 1um. ergo dicendum, quòd licet ille de quo ibi, aliquo modo causa sit damni injuncti, non est tamen causa injusta: quia solum eatenus est causa, quatenus non impedit; ex justitia verò non tenetur impedire, sed ex charitate dumtaxat.

Ad 2um. dicendum 1°. quòd non liberans hominem à morte, cum possit, & ad id ex sola charitate tenetur; reus est occisionis negative, non positive; per consequens reus non est contra justitiam, sed contra charitatem; sicut non pascens fame morientem, dum

dum ex sola charitate tenetur. De quo Ambrosius dicit: *Si non parvisse, occidisti*. Dicendum 2°. quod textus canonis objecti de iis non agit, qui merè negativè se habuerunt in occisione S. Thomæ Cantuariensis, illam non impediendo, cum possent; sed de iis, qui ad ipsum occidendum venerunt, non ut ferirent, sed ut percussoribus opem ferrent, prout dicitur ibidem.

8356 Ad 3um. dicendum, ex eo quod ab Ecclesia pari afficiantur pœnâ excommunicationis, consequens non esse, quod pari teneatur obligatione restitutionis: utpote quæ non oritur nisi ex violatione justitiæ; cum tamen excommunicatio etiã incurrat ex sola violatione charitatis, vel obedientiæ. Omitto quod Glossa textum illum exponat de iis, qui ex officio tenentur ob stare.

CAPUT CXLI.

Casu, in quibus positivè cooperantes per mandatum, consilium, &c. tenentur in dubio, an per suum mandatum, consilium, &c. fuerint causa efficax damni.

8357 **U**Na est doctrina omnium, positivè cooperantes tunc solum teneri, quando sunt causa efficax damni de facto secuti, ita ut per suum mandatum, consilium, adulationem, &c. verè influxerint in actionem damnificativam, id est verè moverint animum executoris ad actionem illam ponendam, vel primam voluntatem ipsius excitando, vel præhabitam refuscitando, eamvè roborando, audaciam addendo, vel in facto auxiliando, &c.

Sed quid in dubio, an mandans, consulens, &c. per mandatum suum, vel consilium, &c. verè ad hoc moverit executoris voluntatem? Diana p. 3. tr. 5. resol. 84. p. 4. tr. 3. resol. 28. & alii apud ipsum, censent in ejusmodi dubio non teneri ad restitutionem: quia melior est conditio possidentis; possessio verò tunc est pro non efficacia cooperationis: cum prius sit efficaciter cooperatum non esse, quam esse.

8358 Sed quam inane sit argumentum istud, constat ex dictis agendo de conscientia dubia. Hic solum addo, dubitantem non esse in possessione, quando præsumptio juris est contra ipsum. Præsumptio verò contra ipsum est, dum præcepit, vel consuluit aliquid, & alter fecit: tunc enim præsumitur causa efficax istius facti, uti proximè videbitur.

8359 Dicendum itaque 1°. quod dubius, an dederit mandatum, vel consilium, vel auxilium executori damnificationis injustæ, non tenetur: quia mandatum, consilium, &c. de maleficio non præsumitur. L. 2. ff. de noxalibus actionibus.

8360 Dicendum 2°. quod certus se dedisse mandatum, consilium, &c. damnificationis in-

Tom. II.

justæ, in dubio an damnum secutum sit, tenetur ad æstimationem incertitudinis, licet damnum non præsumatur secutum. Ita Ludovicus de Scildere tr. 3. de princip. consc. form. in dub. n. 52. Et tr. 4. n. 345. & 346. referens Molinam, Rebellum, Layman, contra Lessium, Bonacinam, &c. Quia dum causa damnificativa certò est posita, & dubium est an damnum secutum sit, periculum est ne reverà secutum sit: periculum ergo est incurrendi reatum injustitiæ, si pro æstimatione incertitudinis non reparatur. Isti verò periculo se exponere, jus naturale & divinum non permittit. Imò nec id permittit jus humanum: cum ad vitandum periculum istud, statuat ut venditor jactus alex, vel jactus retis, si jacere noluit, præstet æstimationem eventus incerti, v. g. piscium, qui fortè capti fuissent. L. si jactum 12. ff. de action. empti, ibi: *Si jactum retis emero, & jactare retis piscator noluit, incertum ejus rei æstimandum est*. Quod si ad hoc teneatur omittere opus ex justitia debitum: similiter ergo maleficus causam ponens ex se injustè damnificativam, scilicet mandatum, consilium, &c.

Dicendum 3°. quod certus de dato à se mandato, consilio, seu alia causa ex se damnificativa, simul & de damno secuto (v. g. homicidio, vel furto) in dubio an hoc secutum sit ex vi illius, tenetur pro ratione dubii ad æstimationem istius incertitudinis. Sequitur à fortiori ex proximè dictis, docetque Franciscus Bardi de consc. discept. 6. c. 9. §. 13. n. 6.

Imò valdè probabiliter tenetur ad totum damnum, prout docent Covarruvias, Molina, Bonacina, Merolla, Salas, Lessius, uterque Sanchez, Malchardus, Bossius, Arriaga, Cabassutius, contra Sylvestrum, Petrum Navarram, Tannerum, Dicastillum, Filiutium, Dianam p. 3. tr. 5. resol. 84. p. 4. tr. 5. resol. 28. p. 7. tr. 11. resol. 36. & p. 11. tr. 5. resol. 27.

Probatur 1°. ex S. Thoma q. 67. a. 7. ubi consiliatorem & palponem absolutè obligat ad restitutionem, quando probabiliter æstimari potest, quod ex hujusmodi causis fuerit injusta acceptio subsecuta; certitudinem proinde non requirit quod damnum injustum ex tali causa fuerit subsecutum, sed probabilitatem dumtaxat.

2°. quia præsumptio juris sequenda est, quamdiù de contraria veritate non constat. At dum certum est Titium posuisse causam efficaciter ex se damnificativam, damnum quoque esse secutum, præsumptio juris (in dubio) est damnum ex causa illa secutum esse, uti constat ex L. qui in aliena §. 4. ff. de acquir. heredit. ubi mandatarius præsumitur egisse ex mandato præcedente. Et ratio est quia *inspicimus in obscuris quod est verissimum, vel quod plerumque fieri consuevit*. Reg. juris 45. in 6. Atqui dum mandatarius exe-

Xxx